

Mannen som står kvar utanför

Bo Bjelvehammar©

Jag ligger på en enkel säng i en ödslig miljö på ett hotellrum, formgivet av Edward Hopper, och funderar på hur det går till att spela på en näsflöjt. Det är nästan mörkt ute, om några timmar fyller morgonsolen rummet, solen kommer att lämna kvar fläckar på tak och väggar. Och snart växer ett stort ljusflak på den svarta mattan med de diagonala gula slingorna. Från ett öppet fönster hörs skrik från måsar och trutar och när jag ser ut, ser jag hur vågor byter plats med varandra, under tystnad. Jag blundar, somnar om, faller in i ett vitt intet tillsammans med drömmarnas vara. Bilder från sommarkolonin, det bortdömda avgörande målet, vallmokransen över sängen, föreståndarens söta tobaksdoft i kläderna och kaninerna som lånats av Tage Bengtsson på gården intill. Nu hör jag svagt det taktfasta ljudet från fiskebåtar, de trotsar varje dag förbuden, de tvingas gå längre och längre ut för att vara säkra och för att slippa bli upptäckta.

Utan goda drömmar går man sönder inuti, med goda dröm-

mar visar sig stänk och flikar av paradiset, underlandet och intimitetens skatter. Paradiset har sin gräns i rummet liksom i tiden. Men hur som helst en önsketillvaro. Utan onda drömmar förlorar livet salt och nerv, med onda drömmar visar sig det sjaskiga förflutna och den raka svarta vägen mot helvetet. Onda synbilder, frätande.

Tankar rycker i mig som ett kallt regn i ett landskap av ödslighet. Edward Hopper igen, eller möjligen Francis Bacon?

Det verkar bli en god dag, som dagar kan vara i slutet av augusti med en mera medgörlig värme och med en svalka från natten som ligger kvar, en nedtonad kolorit i landskapet och ändå dofter och färger som håller sommaren kvar. Livet visar upp ett större tålamod och en mera avspänd uthållighet, de hysteriska sommardagarna är borta. Patrulleringen vid stränderna är borta och demonstrationerna är avblåsta. Det behövs inte tänkas på plastkrokodiler, badlakan, dietkost, bruna vältrimmade kroppar, vattenflaskor, dessa eviga vattenflaskor. Ingen behöver smussla med solkrämen och gömma undan den olästa pocketboken, som alla andra redan har läst och som alla talar om. Sommaren kommer med mängder av krav och måsten, särskilt den tidiga förhösten eller sensommaren är mera generös och förlåtande. Men det gäller före den för-

sta rejäla frosten, efter den kommer det stora harvandet på gym och det ändlösa plöjandet i trädgårdslanden. Lövmassor läggs bredvid lövmassor. För de små barnen kommer det glanslösa övandet på skalor, innebandyn och för de vuxna kommer de årliga uppvisningarna av sig själva på studentspexen, hälsokontrollerna och besöken på vingårdarna i södra Frankrike. Efter en kort tid av stillhet kommer de årliga höstriterna och efter dem kommer vinterriterna, med skidåkning i Harz och galleribesök i Köpenhamn.

Jag är mannen som står kvar utanför och förbereder en utflykt till fyren, just idag när grådiset lägger sig över levande som döda och jag har sett världen förvandlas under natten. Och det tänks, så var det, så gick det.

En utflykt till fyren skulle vara passande. En kort promenad i sanddynerna och ett lika kort samtal med en man med hund, men framför allt detta äventyr att ta sig till fyren. Nu är väl en fungerande fyr inte till sin fördel på dagtid i solljus, en fyr gör sig bäst i mörker med sitt svepande ljus. Fyren är röd och vit med bredbenta stag och starka bultar. Men fyren syns knappt, den förefaller både avvisande och ointresserad. Det finns så mycket annat som kräver uppmärksamhet, solbadande på sandfaltar och utflyktskorgar med granatäpplen och pizzabröd. Ljuden och dofterna avleder uppmärksamheten.

Men något drar mig mot fyren och nu ser jag två havsörnar, som visar sig en bit bort. De flyger på hög höjd i stora cirklar.

Framme vid fyren ser jag en kvinna i fyrens ena fönster, hon står tätt intill fönstret med ena sidan vänd mot havet, jag känner igen henne, särskilt den cikoriablå blusen och kjolen med vit bakgrund och svarta små prickar. Det märks en smärta i hennes ansikte. Kvinnan tillhör den siste fyrvaktarens familj, huvudnamnet var Lars O Temptander, han fick för att uthärda ödsligheten enslighetstillägg som en del av vardagen. Jag har mött den här kvinnan minst en gång tidigare, det var i Paris för länge sedan, när jag stod utanför en restaurang i Montmartre. Jag minns fortfarande namnet på stället, L'Étoile. Och jag kan fortfarande höra ljuden inifrån, skratt, sång och klirret från glas. Jag går inte in i lokalen, jag blir stående utanför på trottoaren och ser in genom ett av fönstren och där ser jag kvinnan i samma blus och samma kjol, det blå, det vita och det svarta. Jag älskar just det ögonblicket av upptäckt. Hon står lutad mot en bardisk, stödjer sitt huvud mot ena handen, pratar ivrigt med en annan kvinna i en förföriskt röd klänning, cinnoberröd och åtsmitande. Bredvid henne står en man som vaggar ständigt med kroppen och rör huvudet som en uppkomling, en parvenu. Kvinnan i rött påminner om en vän till mig, Natalia, en ukrainsk kvinna med en liten pojke och en hund. Jag står länge kvar på trottoaren och ser in ge-

nom fönstret, men jag går aldrig in på restaurangen. I stället fortsätter jag att gå ner längs gatan, går länge och hamnar i ett område med villor och ser in i alla hus. Tänk alla dessa hus och alla dessa ljus. Deras minnen försvinner in i fotoalbum och bygdeböcker och rester begravs vid medmänniskors frånfällen. Alla hus äger flera berättelser och de ruvar på hemligheter. Och så hör jag sångtrasten med artnamnet philomelos, en som älskar sång, jag föredrar det tidigare artnamnet musicus, det är väl som alltid Linné som varit med, säkert 1758! Nu kommer jag till torget med små hus omkring sig, som förtöjda lastfartyg. Ljushav som kommer, ljushav som går. Stjärnorna på himlen är borta.

Jag stannar till då och då som vid ett hus med en teve som flimrar i blått och vid ett annat där två unga pojkar med bara överkroppar kastar en röd boll till varandra. Kring mig sveper dofter av apelsiner och friterade maträtter. Längre stannar jag vid en mäktig hibiskusblommekropp med en gul själ. Långt borta leker ljuset i en fontän, samtidigt ser jag en kvinna i en mossgrön kappa stå under en gatlykta. Det finns både en ödslighet och en övergivenhet i den bilden. När jag kommer närmare, ser jag att hon gråter, inte hulkande och ljudligt, jag ser tårarna i hennes ansikte, ljuset lyser på den rinnande vätskan. Det sker av sig själv, på ett enkelt sätt.

Det finns ingen tid för mig att närma mig henne och ställa frågor och undra eller tid för att trösta, det skulle bara bli fel, missuppfattas och vändas mot mig. Jag tror så och går tillbaka in i mig själv.

Nu lämnar kvinnan sin plats under gatlyktan, skakar lätt i sin kropp, mumlar något som jag inte kan uppfatta, det dränks av ljud från två hojtande, skrikande och skrattande män som plötsligt är mycket nära kvinnan. Vinden rycker i kvinnans hår.

” Gråt inte mer Maria.
Mästaren finns inte här.
Här där du står och gråter,
mörker och dödsskugga är.”

Ylva Eggehorn

Gråten har fått kvinnan att stanna upp en stund, känna ro och frid, hon har vilat i gråten, bearbetat det som trängde sig på, inifrån. Hon har ställt sig bredvid allt det där andra, sorlet och bruset, bara gått in i gråtens dimma och lämnat bakom sig för en stund alla krav och alla måsten. Nu får hon vara där ensam i det bleka skenet från lyktan, vara med sig själv och gråten, bara umgås med sin gråt.

Det passar sig att vara stilla med en gråt, inte gå omkring eller ranta runt bland andra människor. Gråt och ensamhet är

vänner och ympade på samma känsloträd.

Nu kan en gråt inte vara i evärdliga tider, en gråt har en utmätt tid, den kan återvända, men den har alltid sin tid att använda sig av och disponera. Om den tiden begriper jag ingenting. I slutet av en gråt med snyftningar, snörvlanden, torkningar, servettgnidningar, spegelbesök och huvudskakningar, då bryts gråtens frid och ro, då arbetar det gamla sig fram, återvänder och tar plats. Och då kan allt hända, en sorg kan bli vit och en glädje kan bli svart. I slutet av gråten kommer det nya signaler om att bryta upp, att återgå till det tidigare, det där andra som var före gråten och kravet på att ta sig samman och gå vidare. Friden blir plötsligt som bortblåst och rastlösheten övertar rons plats. Vilan i gråten och harmonin suddas ut och försvinner, eftergråtens upprivenhet övergår i ett vanligt hastande och ett ångerfullt fladdrande. Före en sådan ny samlingsstund med alla trådar återkopplade då är gränsen hårfin mellan kaos och jämvikt. Som valven som ekar av tystnader bredvid skrik. Gränserna är inte dragna.

En gråt river inte bara upp det nya, utan även gammalt, eld tänder eld. En gråt tillåter allt, både stiltje, snålblåst och orkan.

Det är märkligt med dessa två män, det finns ingenting hotfullt omkring dem, men ändå infinner sig en känsla av att

det föreligger ett plötsligt hot mot kvinnan. Det känns så kallt och klart. Hon är så utelämnad och sårbar efter sin gråt och i sin nakna upprivenhet. I sitt tillstånd av rastlöshet är hon ett lätt byte för alla möjliga attacker och erbjudanden. Det är just i det där ögonblicket när de närmar sig varandra som allting bestäms och avgörs, bara en blick eller ett ord kan bestämma nästa handling och få en seriell fortsättning. Här och nu. I detta ögonblick finns det en laddning av osäkerhet, rädsla, överlägsenhet och underläge. Det är bråttom med allt och tiden försvinner som sand i vinden. Tankar trängs och korsar varandra.

Kvinnan hälsar vänligt och männen svarar med en intresserad likgiltighet, för kvinnan är det ett obehagligt ögonblick, för männen är det inte ens en egalitet. De hade andra avsikter, de var redan på väg till något annat i sina tankar, till andra möten och mot andra upplevelser. Det var två män av modernitet, ständigt på väg mot nästa hållplats, män i rörelse, i liv utan ändstationer eller återvändsgränder. De tänker så innerligt på frånvarons närvaro. Att alltid vara på väg, att alltid tänka på det nästa, det är deras livsstil. De vilar aldrig, de är aldrig fast i någonting, de kan inte ens känna ro i en gråt, en kort stund. De båda männen lever i ett särskilt land, Nextopia, det är visserligen ett framåtsyftande land som både Utopia och Dystopia, men Nextopia har ett fladder och en påtaglig oro, som de andra saknar. Och en ovisshet som de korta stun-

der som få sommardagar som värmer. Ett tillstånd av ständig rörelse och skiften av sannolika positioner.

Nu kommer bilden tillbaka, vinden rycker i kvinnans hår. Allt detta kommer till mig och rullas upp när jag står utanför fyren. Jag känner samma tvekan som den där gången i Paris, utanför restaurangen, jag vet nu inte vad jag saknar mest. En hög och trög tvekan, som bara tilltar. Jag står kvar utanför fyren och plötsligt känner jag en meningslöshet i att vara där. Än en gång kommer tanken till mig, ett besök vid fyren ska ske nattetid i mörker, det är mörkret som ger fyren mening. Det är då jag ska vara där, när fyren sveper med sina signaler, gärna över en blank och stilla vattenyta. Eller samarbetar med vågornas konstanta bakgrundsackord. Men detta ständiga tal om vågornas sorl och kluckande, är det inte överdrivet? Vågor är ofta tysta, timida och enstaviga i sina tilltal.

Nu känner jag bara plötsligt en främlingskänsla, jag vill fly bort, lösas upp från ett vara till ett intet, bli ett flyktigt gasmoln och föras bort över havet som en gast.

Verner von Heidenstams far byggde fyrar, han både konstruerade och byggde, allt medan den lille Verner tultade omkring hemma på gården och lekte på trasmattan och när han blev lite äldre knullade han med unga kvinnor på

isbjörnsfällan framför den sprakande elden i den öppna spisen. Och när han träffade Gustaf och Albert då blev det både sprit och kvinnor och bad mitt i Kalmars sund. Och Verners far hette Gustaf och hon som var med i sundet Olga.

Nu minns jag även klart den siste fyrvaktaren här och hans familj, som levde ett märkligt liv med en passning i fyren dygnet runt och med få tillfällen till ett ordnat socialt liv.

Nu är inte mitt liv mera socialt och utåtriktat, jag är för det mesta ensam med mina tankar, även om jag träffar andra människor, så talar jag aldrig om mitt eget liv. Det förs bara anpassade och rituella samtal, de är inte helt meningslösa, men mycket nära det strecket. Jag kan inte minnas något av värde från det som det talats om, en kväll, en hel dag eller under en vecka. Orden har bara välld fram utan att någon har stoppat dem tillbaka, där de rätteligen hör hemma i tystnaden eller i en riktigt djup, torrlagd brunn med släta betongsidor. Därifrån inga ord kan ta sig upp i ljuset och slå rot i folks hjärnor och komma fram i munnarna. Men det märkliga händer, orden kommer åter som jorden alltid kommer åter. Men orden når aldrig himlens stjärnor, även om hundarna skäller ut sin ilska så kan aldrig orden göra det omöjliga.

Jag kan prata med mig själv, reflektera över det som jag läser och skriver om, men jag talar sällan eller aldrig med

någon om detta. Det är inte mödan värt, så tänker jag, jag vill inte formulera ord eller tankar, som ska klibba sig fast på andra, ställa till oreda, få mig att framstå som märkvärdig eller pretentiös. Det är bäst att allt stannar inom mig själv, får bo där och sysselsätta mig om dagarna och under de många timmar om nätterna, då jag är vaken. Låta orden ruva inom bords. På så sätt finns jag ofta bredvid verkligheten, jag bor i en annan värld, som i en hydda av ormbunksblad. Ett landskap som skapas av allt det som jag läser och av alla berättelser, som jag hör från andra människor. Det är inget plågsamt liv, det är lite enahanda och påfrestande för andra, men det är ofta givande, att gå bredvid både lammet och lejonet och att se det osynliga. Det leder aldrig till att jag drunknar i mördarfrågor som arbetsrättens grunder eller hörnpelare i socialtjänstlagen. Och inte faller jag in i bling-bling-världar befolkade av kändisar och pseudointellektuella. Jag tycker varken de är dumma eller obegåvade, jag bara bryr mig inte.

Men självklart tänker jag på detta att vara utanförställd, när nu det heliga livet börjar att försvinna. Den blanksvarta tornseglarens rygg blir våt av regn eller är det av gråt, på ett kort ögonblick är allt borta som en tidvattenvåg. Det är smärtsamt detta med avgränsningar, att det bestäms utsida och insida och att några får se på allt som sker från sidan. Några får platser utanför gemenskaper, några äger inte tillhörigheter, de

är inte av intresse. Nu förstår jag bättre mormors ord om Hedvig, hon som var utana.

Tornseglaren är också utanför, den rör sig inte bland oss, den tillhör lufthaven, någon gång kan den tangera en vattenyta och dricka och lyfta med ett par droppar vatten, men den är nästan aldrig nere bland oss, den tillhör en annan värld och den sover på vingarna. Tornseglaren arbetar hela dagar med vingarna rakt utspända, slår några hastiga slag och glider snabbt fram.

Srii, svrri, srii, svrii.

Mannen tänker på svalans liv, att ge sig bort från jorden och leva i luftens oceaner.

